

Tilburg University

Waarom historisch vergelijken moet

Frissen, P.H.A.

Published in:
Binnenlands bestuur

Publication date:
2011

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Frissen, P. H. A. (2011). Waarom historisch vergelijken moet. *Binnenlands bestuur*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Binnenlands Bestuur – 7 mei 2011

Prof. Dr. Paul Frissen

Waarom historisch vergelijken moet

Na deze week van herdenken en vieren – voor ons geheugen van zo groot belang – is de weerzin tegen historische vergelijking opnieuw opmerkelijk. Een lezing in een respectabele reeks door een weliswaar controversieel historicus kan vanwege broze coalitieverhoudingen niet doorgaan.

Dezelfde overtuiging die een rechtszaak over antireligieuze uitingen tot politiek proces verklaart, ontzegt een andere overtuiging het recht op openbaarmaking. Voor de goede orde: mij is de vrijheid van meningsuiting zo veel waard dat deze ook zou moeten gelden voor haat zaaien of welke verwerpelijke opinie dan ook. Ik ben niet erg gesteld op de taal van de straat, al helemaal niet in het domein van de staat. Maar vrijheidsrechten zijn van het allergrootste belang. Daarom ook vind ik de grondwet en gewone wet veel te restrictief op dit punt. Het zal voor staande en zittende magistratuur nog veel juridische spitsvondigheid vereisen om tot vrijspraak te komen.

Kern van vrijheidsrechten is echter wel dat deze berusten op reciprociteit. Ik kan geen recht opeisen zonder dat in volle werking ook aan anderen te gunnen. De vrijheid van godsdienst geldt voor iedereen en voor elke godsdienst, met inbegrip van het recht deze publiek te kunnen uiten in gebedshuizen en via onderwijs over te dragen. Dat is ook zo waardevol in de Nederlandse geschiedenis. Hoewel katholieken en protestanten elkaar onpeilbaar leed hebben berokkend, heeft de verzuiling uiteindelijk de godsdienstvrijheid een even vernuftige als delicate institutionele vorm gegeven. De orthodoxie – ook wel fundamentalisme – heeft in ons land altijd veel ruimte gekregen. Verzekeringsplicht ging niet boven religieuze bezwaren. De staat garandeerde de vrijheid, maar bleef inhoudelijk op afstand.

Dat maakt historisch vergelijken ook zo zinvol. De reciprociteit van de verzuiling is enerzijds gebaseerd op segregatie: het was bepaald niet de bedoeling dat de katholiek naar de protestantse radio luisterde. Anderzijds betekende de reciprociteit wel dat voor geloofsdwang ontsnappingsmogelijkheden werden geboden: wie toch vaccinatie wilde, kon tijdelijk uit de ouderlijke macht worden ontzet.

Kom daar in deze tijden van 'eigen fundamentalisme eerst' en 'joods-christelijke beschaving' eens om. Een onzalige coalitie van beweegredenen leidt tot een verbod op ritueel slachten. Voor religieuze uitingen in de openbare ruimte – van textiel tot steen – wil men stevige restricties. Ook hier is reciprociteit weer een mooi principe: de vrijheid geldt voor eenieder en bij voorkeur onverkort. Tegelijkertijd moet de vrijheid van godsdienst voor de burger onlosmakelijk worden verklonken met het recht op geloofsafval. De staat dient vrijheid in beide betekenissen te garanderen.

Wat wij de afgelopen week hebben herdacht, is de ervaring van een staat die grenzeloos gewelddadig was en een deel van de burgers buiten de orde plaatste. Wat wij daarbij moeten weten, is dat hier geen sprake is van een historische aberratie, maar van de ijzeren consequentie van de totalitaire verleiding die eigen is aan het politieke. Dat kan immers steeds bezwijken onder het verlangen alle grenzen te overschrijden. Juist daarom

hebben we democratie en rechtsstaat: die zijn bedoeld als begrenzing. De burger dient vrij te zijn om aan zijn private voorkeuren en publieke waarden gevolg te geven. De staat bewaakt slechts de normen die moeten zorgen voor een geweldloze botsing van voorkeuren en waarden. De staat bewaakt en is gebonden door de negatieve vrijheid, om met Isaiah Berlin te spreken. De positieve vrijheid behelst het fundamentele recht voor een eigen opvatting en invulling van het goede leven te kiezen. Daar dient de staat zich dan ook verre van te houden.

De afgelopen week stond in het dubbele teken van herdenking en viering. We kunnen bevrijding pas begrijpen als we weten wat gevaar is, en vooral ook wat gevaarlijk kan worden. En gevaar schuilt niet zelden in goede bedoelingen. De beslissing om onze vingerafdruk niet centraal te registreren, getuigt daarom van wijsheid. De bescherming van de burger en zijn identiteit kan biometrisch worden geborgd, juist zonder centraal bestand. In historisch perspectief is dat van grote waarde.